

2022_Anul AGÂRBICEANU (XLVI):

protopopul Nicolae Togan cu zel și devotament ...! - se dă cu lacu?

- expoziția de copii din Orlat! - istoria protopopiatului greco-catolic al Sibiului?

**Anul Agârbiceanu
Anul tinerilor oțeliți!**

Ioan PĂREAN
ORLAT
file de istorie
Editura CONSTANT

**La casa parohială,
Agârbiceanu va
primi în vizită pe
marii scriitori ...
ai vremii:
George Coșbuc
și Ioan Slavici!**

Orlat Noua
casă
parohială

protopop unit de Sibiu

**Nicolae
Togan**
1935
1859

tribunism

șagunism

**prozatorul
Ion
Agârbiceanu
pe timpul
cât a fost
preot în
com.Orlat**

**În această casă a locuit între
anii 1910-1916**

2022 pe urmele lui Ion Agârbiceanu 2022

Protopopul Nicolae Togan a fost un adevărat model spiritual pentru tânărul preot Ion Agârbiceanu, viitorul protopop greco-catolic al Clujului (din 1930) și canonic al Episcopiei Greco-Catolice de Cluj-Gherla, începând cu anul 1931. Despre părintele și protopopul Nicolae Togan (n.6 noiembrie 1849, Ghijasa de Sus - d.6 ianuarie 1935, Sibiu) s-a scris puțin, deși a fost o personalitate marcantă a Sibiului. A studiat teologia la Blaj (1881-1885), iar după ce a devenit preot în 1886, a fost dascăl la Școala Civilă Superioară de fete a Asociațiunii, pentru ca din 1892 să predea la Liceul de Stat din Sibiu, devenind bibliotecar. Din 1901, a fost preot paroh al Bisericii dintre Brazi și protopop unit al Sibiului, fiind colaborator la elaborarea „Enciclopediei Române”, editând cu Silvestru Moldovan „Dicționarul localităților cu populație română din vechiul regat al Ungariei” (1919), Este autorul lucrării „Istoria protopopiatului greco-catolic al Sibiului” (sec.XVIII – XIX, lucrare neactualizată).

În „Anuarul școlii civile de fete cu internat și drept de publicitate a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român” (Sibiu, 1911, dr. Vasile Bologna), Nicolae Togan era menționat: «**Membrii Corpului profesoral.** Dela înființarea școlii civile de fete a Asociațiunii până în timpul de față, s’au perondat mulți muncitori intelectuali la catedrele sale. (...) **a) Catiheti: 1. Dr.Ilarion Pușcariu,** arhimandrit și vicar arhiepiscopesc (...) fără onorar. - Pentru elevele de religiunea ortodoxă-

română. **2. Nicolae Togan, protopop**, din 15 sept. 1886. La început fără onorar. - Pentru elevele de religiunea gr-cat.română. În sânul poporului român vor fi puțini acei catiheți, cari să aibă mulțămirea d-lui protopop N. Togan, de a aduce bisericii sale asemenea serviciu în timp de 25 de ani, neîntrerupt, **cu zel și devotament, spre lauda lui Dumnezeu și deplina mulțămire a tuturor** autorităților chemate și a părinților elevelor. În deplina noastră recunoștință îi urăm încă mulți ani înainte!».

Pe urmele scriitorului Ion Agârbiceanu în Orlat, am fost de câteva ori, în ultimii ani. Din întâmplare, l-am cunoscut pe Petru Izdrailă (fost primar al comunei între 1990-1992) care mi-a atras atenția asupra plăcii de marmură amplasată (după 1990) pe casa parohială ortodoxă, în centrul localității. Textul, care ar trebui să fie foarte lizibil - scris cu litere albe pe fond alb -, se descifrează greu: „**În această casă a locuit între anii 1910-1916 prozatorul Ion Agârbiceanu pe timpul cât a fost preot în Orlat**”. Despre localitatea Orlat și viața comunității, scria regretatul monograf al comunei, col. Ioan Părean în lucrarea „**Orlat, file de istorie**” (Editura Constant, 1999): «În acest sfârșit de secol destinele comunei erau conduse de primarul (judele) Iosif Loloiu și notarul Alexandru Drăgan, care își aveau sediul în așa numita „cancelarie” situată în „a doua casă din strada pieții, cum ieși din târg pe mâna dreaptă”. Alte personalități care mai existau în sat erau: medicul Ilie Beu, directorul școlii Romul Simu, preotul Dionisie Decei, pădurarul Simion Mărginean, proprietarul de „fabrici” Ludovic Pesamosca etc. Cel mai mare patron din Orlatul acelor vremuri rămâne Gustav Fonn, care în anul 1884 transformă vechea fabrică de hârtie în una de producere a mucavalei (cartonului), iar din anul 1906 va deveni patronul fabricii de postav (actuala fabrică „Orlatex”).

Cu ocazia statisticii realizată în comitatul sibian în anul 1900, Orlatul avea 1770 de locuitori, dintre care 1658 erau români. Dacă până în anul 1888 exploatarea lemnului din pădurile Orlatului era liberă pentru urmașii foștilor grăniceri, acum se percep taxe din ce în ce mai mari, iar sașii din conducerea comitatului sibian intentează numeroase procese comunei pentru deposedarea de munții pe care orlătenii i-au deținut din vechime. Satele grănicerești fac numeroase cereri la Guvern sau chiar la Împărat pentru a reintra în vechilor lor drepturi. Marele poet transilvănean Octavian Goga surprinde în versurile sale o astfel de situație: “**Luminate Împărate!** Scriem carte cu-ntristare,/ Ne-au luat pășunea domnii, fără lege și-ntrebare .../ Semne-aveam, și-n miezuine le-au fost pus de mult bătrânii./ De pe când în țara asta numai noi eram stăpânii ...”.

La începutul secolului al XX-lea conducerea săsească a Sibiului aduce o colonie de italieni (numici de localnici „**tilieni**” sau „**talieni**”) din nordul Lombardiei, din apropierea orașului Udine, pentru exploatarea lemnului de pe Valea Cibinului. Aceștia au folosit pentru transportul masei lemnoase din munți spre fabrica de cherestea de la Orlat, o nouă metodă de transport nemaîntâlnită pe aceste meleaguri, „**plutitul lemnului**”. Această metodă consta prin construirea de acumulări (lacuri) în partea superioară a râului Cibin, care odată „**slobozite ducea lemnul cu totul la vale**”. Bușteni opriți aici erau încărcăți pe căruțe și transportați la fabrica de cherestea din Orlat pentru a fi prelucrați. Furia apelor slobozite din înaltul munților a dus de multe ori la distrugerea malurilor (îndiguite în unele locuri, mai ales în comuna Gura Râului) și chiar la accidente cu pierderi de vieți omenești. La strigătul „**Se dă cu lacu!**” oamenii părăseau în grabă albia râului și chiar malurile acestuia. Acest sistem de transport al buștenilor s-a utilizat până după cel de-al doilea război mondial. Tot în această perioadă putem prezenta ca fapt divers una dintre activitățile care au însuflețit locuitorii Orlatului în toamna anului 1909. Ne referim la cea de-a IV-a „**Expoziție de copii**” care a avut loc la Orlat în ziua de 14-27 octombrie 1909

(în ziua sărbătorii Cuvioasa Paraschiva). Expoziții de acest fel au mai fost la: **Apoldu de Jos** în 1906, la **Ilimbav** în 1907, la **Poiana Sibiului** în 1908. Expoziția s-a ținut în clădirea fostului regiment de graniță (edificiul erarial), având ca președinte al juriului pe medicul din Săliște dr. Nicolae Calefariu, iar ca secretar pe învățătorul Romul Simu. Dintre oficialitățile Orlatului au participat: Ioan Ghișoiu - preot, Ioan Giurgiu - directorul școlii, Ludovic Pesamosca - contabil, Ioan Muntean - primar, Ioan Stoiță - episcop, Ioan Iuliu - notar, dr. George Prunaș - medicul comunei, iar dintre invitații din afara comunei au participat dr. Ioan Lupaș și dr. Petra. Aceste expoziții de copii se organizau sub egida „Reuniunii române de agricultură din comitatul Sibiu”. Fondurile necesare au fost donate de către: primărie (50k), biserică (20k) și Institutul de credit „**Brădetul**” (30k) (k=coroană). Au participat 105 copii din Orlat (numai din Orlat) având vârsta între 1 și 4 ani; 45 de băieți și 60 de fetițe. **Toți acești copii au fost apreciați ca fiind frumoși, sănătoși, curați și bine îmbrăcați (în haine naționale)**. Au fost premiați 17 băieți și 23 de fetițe. (Nu cunoaștem numele copiilor participanți sau premiați).

În anul 1910, în Orlat, este numit ca preot unit la biserica Sfântul Nicolae, **Ion Agârbiceanu** (1882-1963). **Preot și scriitor, va păstori în Orlat în perioada 1910-1916 și 1919. Aici, Ion Agârbiceanu definitivează romanul său „Arhanghelii” în anul 1913. La casa parohială, Agârbiceanu va primi în vizită pe marii scriitori transilvăneni ai vremii: George Coșbuc și Ioan Slavici.** În anii care au precedat primului război mondial în Orlat s-au construit „podul cel lung”, „podul cătanelor” și o modernă școală (școala veche), mândrie a localității. Viața cotidiană a locuitorilor comunei va fi curând tulburată de norii negrii ce se vor abate asupra Lumii și în special asupra Europei începând cu funestul an 1914». În lucrare, am regăsit și scurte referiri la casa în care a stat Ion Agârbiceanu. În toamna anului 1916, col. Traian Moșoiu consemna în „carnetul de câmp” : « ... Între casele lovite de proiectile era și casa parohială greco-catolică unde locuia părintele Agârbiceanu, distinsul nostru literat. **Casa aceasta avea o spărtură mare în peretele camerei ce servea ca dormitor**».

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2022-anul-agarbiceanu-xlvi-protopopul-nicolae-togan-cu-zel-si-devotament--se-da-cu-lacu-expozitia-de-copii-din-orlat-istoria-protopopiatului-greco-catolic-al-sibiului-167142.html>

tribuna.ro/stiri/cultura/2022-anul-agarbiceanu-xlvi-protopopul-nicolae-togan-cu-zel-si-devotament--se-da-cu-lacu-expozitia-de-copii-din-orlat-istoria-protopopiatului-...

Eveniment Actualitate Stiri de pe strada mea Sport Cultura Sanatate Timp liber Tribuna femeilor Descopera lumea

Tribuna
Dintotdeauna pentru totdeauna!

2022-Anul Agârbiceanu (XLVI): protopopul Nicolae Togan cu zel și devotament ...! - se dă cu lacu? - expoziția de copii din Orlat! - istoria protopopiatului greco-catolic al Sibiului?

Marius HALMAGHI 13.11.2022 23:26 185 vizualizari 0 comentarii

GREEN DOLPHIN

În: *Tribuna*, 13 noiembrie 2022